

בס"ד

חינוך לאור הפרשה

פרשת כי תצא

י"אוש - שלא מדצת...

גיליון מס' 158

הרב יהונתן דדון

yd0527606276@gmail.com

חינוך לאור הפרשה/פרשת שופטים

י"אוש - שלא מדעת...

השבוע נפתח עם 2 סיפורים...

- 1 -

הטלפון מהפקידה בסניף הבנק היה עבורו הקש ששבר את גב הגמל: 'אני מצטערת להודיע לך מיסטר ג'רי שמרגע זה בוטלה לך מסגרת האשראי וחשבון הבנק שלך לא יוכל להיות ביתרת חובה אפילו של דולר אחד' סיימה הפקידה את ההודעה בקול יבש, ג'רי מלמל בשפה רפה שהוא מבין את המסר וניתק את השיחה. הוא לא האמין שזה קורה, איך זה שהוא ג'רי איש העסקים המצליח קרס עד שהגיע לרמה נמוכה כזאת שהוא לא מצליח אפילו להכניס את המינימום הנדרש בשביל אשתו וילדיו. הוא היה על סף ייאוש והחליט להתיישב על אחד מספסלי הפארק הסמוך לביתו, הוא היה מדוכדך כל כך שלא התחשק לו להגיע לביתו במצב כה נורא. במצב העכשווי הכול היה נראה לו שחור משחור ושום שמץ של תקווה לא נראה לו באופק. לידו עבר זקן ישוב בכיסא גלגלים כשעובד זר סוחב את הכיסא, הזקן הזכיר מאד לג'רי את סבו המנוח ואת המשפט שסבו נהג לחזור עליו תמיד: 'כשנדמה לך שאתה במקום הכי נמוך - דווקא שם טמונה ההצלחה שלך!' ג'רי חייך לעצמו במרירות וחשב, אם סבא שלו היה רואה אותו כרגע הוא בוודאי היה גונד את המשפט הזה ולא אומר אותו יותר לעולם. הוא הרגיש שהדמעות עומדות בקצה עיניו ולפתע הן החלו לדלוג מעצמן בלי שום התראה, הוא לא זכר מתי הוא בכה ב - 15 שנה האחרונות ואפילו הוא היה מופתע מעצמו. הוא מחה כמה דמעות כשלפתע,

ללא שום הודעה מוקדמת הוא הרגיש הבדקי פלאש חוזרים ונשנים, הוא הסתנוור לרגע ולא הצליח לראות מיהו הצלם העומד מולו. רק לאחר שכבה הפלאש הצליח להבחין בבחור הצעיר שעמד מולו כשמצלמה ענקית בידו ועוד אחת תלויה על צווארו. 'מה אתה צריך?' תהה ג'רי תוך כדי שהוא סורק במבטו את הצעיר שהיה נראה כצלם מקצועי במיוחד. הוא כמעט והתפרץ לעברו של הצלם החצוף שצילם אותו באמצע הפארק ללא רשותו אבל החליט לשלוט בעצמו. 'שמי טד בייסון' אמר הצלם הצעיר והושיט את ידו לג'רי, שהיה עדיין מופתע מהמפגש המוזר עם הצלם הבלתי מוכר: 'אפשר לשבת קצת לצדך?' שאל הצלם וג'רי הנהן בראשו בחיוב: 'אתה בוודאי לא מבין מה פשר סוללת התמונות שערכת לך באמצע הפארק?' הוא קבע, הוא לא המתין לתשובה והמשיך בדבריו: 'אני אחד הצלמים של אחת מחברות הפרסום הגדולות בארצות הברית המייצגת את החברות הגדולות במשק האמריקאי, אחת החברות היא 'ארגון הלוטו האמריקאי' המגלגל בשנה מיליארדי דולרים וכעת הם מעוניינים לצאת בקמפיין פרסומי חדש שימריץ את האנשים לרכוש כרטיס הגרלה בכל שבוע, כותרת הקמפיין היא: 'מיואש? בא תנסה את מזלך!' אני הופקדתי על הצילומים ואכן הזמנתי לסטודיו שחקן מקצועי כדי שיעשה את הפרצוף הכי מיואש שיכול להיות אי פעם, אבל אנשי הלוטו לא היו מרוצים 'הוא לא נראה מספיק אמין, צריך להחליף שחקן או לחשוב על רעיון אחר' אמרו לי, בדרך חזרה מהעבודה הבחנתי בק מרחוק והבנתי כיצד באמת נראה אדם מיואש, התקרבת אליך בצעדים שקטים ואז התחלתי לצלם את סדרת התמונות, שאני בטוח שהבוסים שלי יהיו מרוצים ממנה. אבל הבחירה כמובן היא בידך, אם תחליט שאינך רוצה שהתמונה תתפרסם, אני מוחק אותם כאן ועכשיו. אך אם תסכים והתמונה באמת תמצא חן בעיני מנהלי הלוטו

אתה יכול להרוויח מכך הרבה מאד כסף'... ג'רי ביקש לחשוב כמה רגעים, הוא הביט סביבו בעלים המתנועעים ברוח הערב הקרירה. כשבדיוק הזקן בכיסא הגלגלים שב מהטיול היומי ודמותו של סבו שוב צפה ועלתה מולו: 'כשנדמה לך שאתה במקום הכי נמוך – דווקא שם טמונה ההצלחה שלך!'. המחשבות התרוצצו במוחו במהירות 'כנראה שסבא צדק בדבריו' חשב לעצמו. הנה דווקא רגע הייאוש העמוק ביותר, גרם לו להרוויח סכום לא מבוטל של כסף, והוא כבר ידע מה התשובה שהוא הולך להשיב לצלם. כבר למחרת בבוקר הועברו לחשבונו של ג'רי 10,000 דולר כתשלום עבור התמונה שנבחרה להוביל את מסע הפרסום. התמונה הופצה בכל רחבי ארצות הברית וג'רי שהתפרסם פתאום כשחקן מוצלח החל לקבל הצעות עבודה רבות בתחום, כך שתוך זמן קצר מצבו הכלכלי השתפר במידה ניכרת. פתאום החל להפציע עבורו האור בקצה המנהרה והוא הבין שאכן לפעמים דווקא כשנדמה לך שאתה במצב הכי נמוך שאפשר, דווקא שם טמונה ההצלחה שלך...

*

- 2 -

סיפר הגר' גלינסקי זצ"ל: היה לי חבר, יחד עברנו את כל מוראות המלחמה בסיביר ובמחנות הפליטים, שם נודע לו שנשאר לבדו בעולם וכל משפחתו עלתה באש הכבשנים. הוא נשבר לחלוטין, לא יכול היה להמשיך, איבד כל טעם בחייו. אמרתי לו: בוא נכנס אל ה"חזון איש". והוא סרב. מה יוכל לומר לו, במה ינחמו, האם ישיב את בני משפחתו לתחיה. שבר כלי היה. לא הנחתי לו, ונכנסנו יחדיו. שמע ה"חזון איש", והורה לו לשבת. אמר לו ה"חזון איש": הרי אתה בן ישיבה, אספר לך על דין תורה שבא לפני פוסק הדור רבי יצחק אלחנן ספקטור זצ"ל. מעשה באברך ששקד על התורה, ואשתו פרנסה את הבית. סוחרת ממולחת הייתה, קנתה סחורה מבוקשת

בזול, בכסף מזומן, ומכרה אותה ברווח נאה. יום אחד לקחה את צרור הכסף בידה ונסעה לעיר הגדולה ליום השוק. לפתע, היא מגלה שארנקה אבד. חשך עליה עולמה כל כספה היה בו, היא מיהרה אל רב העיר ובקשה שיכריז שמי שמצא את הארנקה יביא אל הרב. הגיע יהודי עני ואביון וסיפר שמצאו. נתנה האשה סימניו. אמר האיש אל הרב: "רבי גם אני למדתי פעם בחיידר, ואני יודע את הדין שהמוצא מציאה בעיר שרובה נכרים הרי היא שלו, מפני שהבעלים מתייאשים. יש לי בת בוגרת ועליי להשיאה, ואני זקוק לכסף זה כאוויר לנשימה, כשמצאתי שמחתי, מציאה כשרה זימנו לי מן השמים, הרב הכריז שיביאוה אליו ובאתי, אבל הריני מודיע למעלתו כי על פי דין הכסף שלי, איני מוותר עליו!" נבוך הרב, מצד אחד, הכל מודים שהכסף הזה של האשה, והוא כל הונה, בו פרנסת ביתה, ומצד שני צודק היהודי, זו עיר שרובה נוכרים והמוצא בה מציאה הרי היא שלו". נשא "החזון איש" עיניו ושאל בחיור: "נו מה דעתכם?" האברך קימט מצחו ומשך בכתפיו לא מצא מוצא: "מסכנה האשה.. המשיר "החזון איש": אכן, זו הייתה גם דעתו של הרב, אבל הוא שלח את השאלה לרבה של קובנה שענה: על פי דין חייב המוצא להחזיר לאשה את כספה!" האברך נדרך, גם אני. לפנים משורת הדין, מובן. גמרא ערוכה היא, ונפסקה להלכה, אבל על פי דין, מדוע? הסביר "החזון איש": יסוד הדין שהמוצא מציאה בעיר שרובה נכרים הרי היא שלו, משום שהבעלים מתייאשים, הם סוברים שנכרי ימצאנה, ויקחנה. אבל כאן היה הכסף של האשה, ומה שקנתה אשה קנה בעלה, ובעלה הרי לא ידע שהכסף אבד וממילא לא התייאש, ואף שאם היה יודע היה מתייאש, הרי ההלכה שייאוש שלא מדעת לא הוי ייאוש. לפיכך יש להחזיר את הכסף לאשה מצד הדין". עיני האברך נצצו.. איזו גאונות! רכן "החזון איש" לעברו ונקבו במבטו: "הדברים אמורים גם לגביר! מי נתן לך רשות

להתייאש?! אפילו חרב חדה מונחת על הצוואר, אל יתייאש! האם אתה בעלים על המצב, או בעלים על עצמך? אנו שלוחיו של הקב"ה, והוא הקוצב לנו את זירת פעולתנו, ועלינו לעשות את המוטל עלינו, ולהתפלל להצלחה! מי שמך ומי הסמיכך להתייאש?! והאברך יצא משם אדם אחר!

*

כתוב בפרשת השבוע: "לא תראה את שור אחיך או את שני נדחים והתעלמת מהם, השב תשיבם לאחריך..." "והיה עמך עד דרוש אחיך אותו והשב אותו לו". פסוקים אלו מדברים על השבת אבידה. אבידה שיש בה סימנים ויש לה תובעים – חייבים להכריז עליה ולהשיב אותה לבעליה. אבידה שאין לה סימנים ותובעים – אין חיוב להשיב אותה. ואם התייאשו הבעלים – יכול המוצא לקחת את האבידה לעצמו. בגמרא כתוב שאדם שאיבד חפץ עם סימן הוא לא מתייאש. מדוע? כי הוא בטוח שהוא ימצא את החפץ על ידי הסימן. כל זמן שיש סימנים והם עדיין לא נמחקו, כל זמן שהתלמיד עדיין עם סימנים... אין שום סיבה לחשוב על ייאוש. נכון, הוא הלך קצת לאיבוד, ולכן עלינו לעשות הכל כדי להשיב אותו ולא ח"ו להתייאש. ובוודאי שאין לנו שום זכות להתייאש מתלמידים...

*

שמעתי פעם שבאחת הישיבות ניגש אחד הרמ"ם לבחור ואמר לו: מה יהיה איתך? אני כבר התייאשתי ממך! ענה הבחור: הרב התייאש ממני, אבל אני לא התייאשתי מעצמי...

*

מחנך – משיב אבידות...

כתוב בגמרא (ב"מ כ"ח ע"ב): "אבן טוען הייתה בירושלים, כל מי שאבדה לו אבידה נפנה לשם וכל מי שמוצא אבידה נפנה לשם. זה עומד ומכריז וזה עומד ונותן סימניו ונוטלה".

מציאה נפלאה מצאתי בספר בן יהודע (לרבינו הבן איש חי דצ"ל שיום פטירתו ביום שישי י"ג אלול), וזה לשונו: "קרו לה אבן טוען – כי משם יוציא ויעלה המליץ הטוב על ישראל, טענה של זכות על ישראל לפני הקב"ה, לקבץ נדחי ישראל, ולקבל פושעי ישראל בתשובה, דכל זה דומה להשבת אבידה, כי יאמר המליץ, הנה המקום הזה אליו יבואו כל משיבי אבידה להשיב אבידה, והם ישתדלו ויבואו לכאן להכריז כדי להשיב אבידה, ודבר זה נמצא בבשר ודם, וכל שכן שהקב"ה ברחמיו יקיים השבת אבידה, להשיב נדחי ישראל, ולקבל פושעי ישראל בתשובה".

לפי דבריו אפשר לומר כך: כל מחנך עוסק בהשבת אבידות – להשיב נשמות לדרך הישר. לעזור לתלמיד למצוא את הדרך הנכונה, לעזור לתלמיד למצוא את הכוחות שטמונים בתוכו, לעזור לתלמיד למצוא את עצמו... וכו'. ואם כך, יכולים אנו לבוא ביום הדין ולבקש מהקב"ה שיחזיר אותנו בתשובה שלמה כשם שאנו מתאמצים להחזיר אבידות... וייתן לנו את הכח להמשיך ולחנך בשמחה ובאהבה.

*

"וחוסה נא ואל תתעלם"...

על הפסוק "לא תראה את שור אחיך או את שני נדחים והתעלמת מהם, השב תשיבם לאחיך" כתב המהרי"ד מבעלזא דצ"ל: הקב"ה שומר תורתו ומקיים גם כן מצוות השבת אבידה, ומסייע לבאים ליטהר להשיבם לקדושה, אחר שטעו מהדרך שהלכו ונדחו, ואפילו שיש הלכה שזקן ואינה לפי כבודו פטור מהשבת אבידה, והחוטא הלא לפעמים נשמתו כבר נטמאה ונתטנפה בזהמת החטא, ולכאורה זה לא לכבודו של הקב"ה לטפל באבידה בזויה כזו. אמנם מבואר ברמב"ם שההולך בדרך הטוב והישר ועושה לפניו משורת הדין מחזיר את האבידה בכל מקום ואפילו שאינה לפי כבודו.

ולפי זה מובן: הקב"ה מתנהג בחסידות כמו שנאמר בסליחות "יושב על כסא רחמים ומתנהג בחסידות", ולכן גם בזה עושה הקב"ה לפני משורת הדין ומטפל בנשמה האבודה הזאת. וכתב המהרי"ד שלפי זה פירש הרה"ק מקוזמיר את מה שכתוב בפיוט "ידיד נפש": "וחוסה נא ואל תתעלם". לכאורה קשה: הרי כיוון ש"חוסה נא" אם כן בוודאי ש"לא יתעלם"? אלא, הדין בהשבת אבידה הוא שלפעמים מותר להתעלם. למשל זקן ואינה לפי כבודו. וזוהי בקשתנו: אפילו שזה לא לכבודו של הקב"ה, כלומר, במקרה שלא מגיע לנו חלילה וזה לא לפי כבודו ועל פי דין מותר להתעלם, עם כל זה אנו מבקשים שיעשה עמנו לפני משורת הדין. "וחוסה נא ואל תתעלם"...

*

לעתים, כשהאדם נופל וחוטא, הוא עלול לאבד את האמון בטוב שבו ואת האמון שהקב"ה עדיין רוצה אותו. תופעה זו היא סכנה גדולה העלולה לדרדר את האדם לתהומות הייאוש. רבי צדוק הכהן מלובלין כותב על תופעה זו בספרו 'פרי צדיק' (שמות פרשת זכור): "וזה דרך היצר הרע כשרואה שהאדם נכשל באיזה עוון בעצתו ובפיתויו. אחר כך משליכו בייאוש לומר מה יועיל לך תשובתך אחר כי גדול עוונך עד לשמים". רבי צדוק מלמד אותנו שלעולם אין להתייאש מתיקון "ואף מי שנכשל חס ושלום לא יתייאש מן התשובה וישוב אל ה' וירחמהו".

כידוע, אחד החידושים הגדולים של רבי נחמן מברסלב הוא "כי אין שום ייאוש בעולם כלל" (ליקוטי מוהר"ן, ליקוטי תנינא פרק ע"ח).

וכך כתב אחד מגדולי ישראל: "צריכים לצפות לטהרה ולקדושה ולא להתייאש ולא ליפול ברוח כלל בכל מה שיעבור, אפילו נחש כרוך על עקבו לא יפסיק"...

*

ולפי זה עוד יותר חייבים אנו "לטפל" ולטפח ולדאוג לכל תלמיד ותלמיד, לכל נשמה ונשמה, ולא ח"ו להתעלם. ואפילו אם לפעמים מרגישים שאין זה לפי כבודנו... אנחנו חייבים להראות לתלמידים שאנחנו מאמינים שהם יכולים להצליח ואנחנו אוהבים אותם תמיד!

*

לפעמים צריך להתעלם...

בספר תפוחי חיים כתוב: הפסוק "לא תראה את שור אחיך" מדבר על מי שהוא תועה מדרך הישר ועלינו מוטל להחזירו למוטב. "השב תשיבם לאחיק" – יש כאן רמז למה שכתוב במשנה (אבות ד', י"ז): "ואל תשתדל לראותו בשעת קלקלתו". וכוונת המשנה, אם תוכיח אותו בשעת קלקלתו – לא ישפיעו דבריך. ורק אחר כך כשאינו בהול במעשיו, תוכל לדבר עמו בדברים המושכים את הלב. וזה מה שכתוב כאן: "לא תראה וגו' נדחים", כלומר כשהוא נידח – בשעת קלקלתו לא תראה, אלא, "והתעלמת" באותה שעה. ורק אחר כך השב תשיבם לאחיק, שתוכיח אותו בנחת כדבר איש אל אחיו. וזה מה שאמרו חז"ל פעמים שאתה מתעלם. כלומר, בשעת העבירה תתעלם, ורק אחר כך תוכיחו.

וכך פירש השל"ה הקדוש את הפסוק במשלי "אל תוכח לץ פן ישנאך, הוכח לחכם ויאהבך". אל תוכח לץ – אל תאמר לאדם כשאתה מוכיח אותו כמה הוא לץ, כמה הוא רע, עד היכן מגיעה מידת הכישלון והטיפשות שלו, פן ישנאך – צורת תוכחה שכזו רק תגביר שנאה, כי אין מי שמעוניין שידגישו בפניו את החסרונות שלו. מה כן? הוכח לחכם ויאהבך – אמור דברים בנוסח שכזה: הרי אני מכיר אותך לא מהיום, אתה אדם חכם ומוצלח. בכל שטחי החיים אתה דווקא נוהג בפקחות ויעילות, ודווקא בגלל זה אני רוצה להעיר את תשומת לבך לתחום אחד בו ההנהגה שלך איננה ברמה של חכמה שהייתי מצפה, בתחום זה וזה, ושם צריך עדיין מעט לשפר.

*

האם התייעצתם עם הילדים שלי???

הסיפור הבא עוסק בילד שלמד בתלמוד תורה ושובבותו ופראותו היו בעוצמה כזו שלא עבר יום אחד ללא שהתפרסמו עליו דברים שהיה בהם כדי לסמר שערות ראש... הילד ההוא לא ידע שקט נפשי מהו, התפרע והתפרע, עד שהצוות הרוחני בת"ת הביע חשש שכל ילדי הכיתה, ואולי גם רבים מילדי הת"ת כולו, עלולים ללכת בעקבותיו. המלמדים טענו שאין בכוחם להתמודד איתו יותר, גם המנהל איבד את סבלנותו, והכל המתינו לשעת כושר. ויהי היום, ואחד המלמדים נכנס לבית הכנסת שבבניין הת"ת, ולתדהמתו הוא שומע קולות מוזרים בוקעים מתוך ארון הקודש. הוא מתקרב אל ההיכל, פותחו לרווחה, ומגלה בתוכו... עד. הכל כבר ידעו ידו של מי במעל... הילד השובב הובא אל המנהל, הודה במעשה, ועל אתר הוחלט לסלקו מן המוסד. ברגע זה התרחש אירוע מרטיט. הילד מיאן לזוז ממקומו. גם כאשר המנהל הראה לו את הדלת, הוא נעמד דום, וסירב לעזוב את הבניין... כששאלוהו מה ברצונו לעשות, השיב 'הביאוני בפני הרב של העיר'. האנשים שסביבו, ידעו הרי עם מי יש להם עסק, והבינו שלא יפטרו ממנו עד שימלאו את בקשתו זו. הביאוהו לפני אב בית הדין של העיר, והנה הילד פותח את פיו ואומר: המעשה שאתם הולכים לעשות, יפגע לא רק בי. זה יפגע גם בילדים שלי האמורים להיוולד לי בעוד כמה שנים, לכשאתחתן ואקים בית. האם התייעצתם עם הילדים שלי לפני ההחלטה לסלק אותי מהת"ת?... הפעם הגיע תורו של הצוות החינוכי להיאלם דום. שאלה כזו הם לא שמעו מעולם יוצאת מפי בן־אנוש, בודאי לא מפיו של תלמיד קטן. ולא היה להם מה להשיב. מכיוון שכך, פסק האב"ד שהילד יישאר בת"ת. בשנת תשס"ה התקיימה באמריקה מסיבת אירוסין לבן תורה מופלג. אביו, שהיה איש חינוך ותלמיד חכם גדול

וירא שמים, קם לדבר בפני הנוכחים, ובין יתר הדברים סיפר את
הסיפור הנ"ל ותיאר את טענותיו של הילד בדבר הנזק החינוכי
שיווצר לילדים שלו... ואז המשיך ואמר: אני נכדו של אותו ילד שובב
שברגע האחרון ניצל מסילוק מהת"ת. ראו נא מה יצא ממנו!
ללמדנו, שבאמת אי אפשר לדעת מה ייצא מכל ילד וילד, והצוות
החינוכי צריך להשקיע את מירב המאמצים על מנת לנצל את
הפוטנציאל של כל תלמיד, גם אם הוא נראה בעיניהם כאחד שלא
ייצא ממנו שום דבר... (מתוך הספר "לחוק בשמחה")

*

לסיום: כשהאדמו"ר מקוצק למד עם תלמידיו את סוגיית "יאוש שלא
מדעת" הוא אמר להם: **המתייאש - הרי שאין בו דעת!**
שבת שלום!

העלון יוצא לאור
בסיוע תלמוד תורה
"נצח ישראל" בית שמש

לתגובות ולקבלת העלון במייל: yd0527606276@gmail.com